

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2010 | 1

Stärkning av minoritetsspråk

MYNDIGHETER och kommuner har ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. De nationella minoriteterna ska informeras om sina rättigheter, och de ska ha inflytande i frågor som berör dem. Det står i den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

Paula Ehrnebo
tidigare språkvårdare i finska på Språkrådet

Lagen omfattar Sveriges alla fem minoriteter. Finska, meänkieli och samiska har ett starkare skydd, precis som tidigare, och de s.k. förvaltningsområdena för finska och samiska har utvidgats. Flera stora städer som Stockholm, Uppsala och Eskilstuna ingår nu i förvaltningsområdet för finska. För samiska ingår nu även det sydsamiska området. Området för meänkieli är oförändrat.

Inom förvaltningsområdet kan den enskilda använda sitt minoritetsspråk i kontakt med alla myndigheter. I hela landet har den enskilda rätt att använda finska och samiska i sina skriftliga kontakter med bl.a. Försäkringskassan och Skatteverket.

Den nya lagen har också medfört att Språkrådet har fått ökade resurser för att stärka arbetet för meänkieli och romani.

Paula Ehrnebo
tidigare språkvårdare i finska på
Språkrådet

Många arbetar med klarspråk – en effekt av språklagen?

Tack vare språklagen fick jag komma till ert seminarium! Så sade en av dem som deltog i vårt seminarium "Att starta och driva klarspråksarbete". Språklagen (2009:600) har gett skjuts åt klarspråksarbetet. Det tycker vi oss märka på Språkrådet. Fler och fler myndigheter och kommuner har fått upp ögonen för att de nu är skyldiga att arbeta med sitt språk.

Hur står det då till med klarspråksarbetet på myndigheter, i kommuner och andra offentliga organ? Satsar man på klarspråk? Om ja, vad gör man? Om nej, vilka är hindren? För att få svar på dessa frågor skickade vi i november ut en enkät. Det var 504 som svarade, 330 myndigheter och 164 kommuner. Två tredjedelar av de svarande uppgav att de har arbetat med klarspråk de senaste två åren. Det vanligaste är att man köpt in skrivregler och handledningar, arbetat med mallar och anordnat utbildningar och föreläsningar. Oftast är det informationsavdelningen som ansvarar för klarspråksarbetet.

Det är ovanligt att man utvärderar effekterna av klarspråksarbete. Trots det har många ändå en uppfattning om vad det inneburit. Större språklig medvetenhet, mottagaranpassade texter och ett ökat intresse för språkfrågor, är de vanligaste positiva effekterna av detta arbete.

Tidsbrist var främsta skälet till att inte arbeta med klarspråk. Ett annat hinder var att det inte finns några pengar avsatta för klarspråksarbete.

Nästan 90 procent av de svarande uppgav att de känner till Språkrådet. Många tror dock att vi är alltför

okända och att vi borde bli bättre på att marknadsföra oss.

Vi frågade även vad Språkrådet kan göra för att stödja deras arbete. Tre saker efterfrågades allra mest: 1) handböcker och skrivråd, 2) information på webben och 3) inspirationsföreläsningar. Många framhåller i sina kommentarer att vi bör ta fram olika sätt

Klarspråk är inte alltid så lätt.
Bild: Robert Nyberg

att mäta och utvärdera klarspråksarbetet för att kunna visa på effekterna och ta initiativ till undersökningar av olika slag. Dessutom önskar man att Språkrådet arbetar mer uppsökande, exempelvis kontakter chefer och ledningsgrupper för att diskutera hur arbetet kan bedrivas och förankras i organisationen.

Många myndigheter och kommuner arbetar med klarspråk. Men det finns mycket kvar att göra. Nya, vidgade uppgifter väntar.

Eva Olovsson

● ● "Språklagen har gett skjuts åt klarspråksarbetet. Det tycker vi oss märka på Språkrådet."

Hur hanterar man flerspråkig information på webben?

Den nya minoritetslagen ger de nationella minoriteterna särskild rätt till information på respektive modersmål. Men service på andra språk handlar inte bara om minoriteters rättigheter utan lika mycket om myndigheternas skyldighet att nå ut med information till alla i Sverige, oavsett modersmål.

● ● De tekniska möjligheterna att sprida information har i dag blivit större, men det kan vara svårt att veta vad man ska anpassa och översätta, och till vilka språk. Språkrådet har därför publicerat "Vägledning för flerspråkig information på webben" med tips om information för personer med annat modersmål än svenska (se www.sprakradet.se/6397). Nedan följer en sammanfattning av några viktiga råd.

Det bästa sättet att nå ut till så många som möjligt är att skriva svenska texter på klarspråk. Det räcker också för de flesta svenskar med utländsk

bakgrund. Men det finns också personer som kan behöva särskilt lättläst svenska, för att de t.ex. har lässvårigheter eller svagare svenskunskaper.

Vad som dessutom behöver över sättas måste beslutas i förhållande till språklagar och de behov webbesökarna har. Det kräver målgruppsundersökningar och kontakt med olika språkgrupper. Man kan behöva ta särskild hänsyn till nyanlända flyktingar, nationella minoriteter och döva samt personer från andra EU-länder som tillfälligt söker jobb eller sjukvård i Sverige. Till exempel kan grundläggande information om den egna verksamheten, kontaktuppgifter och ofta använda blanketter och e-tjänster behöva översättas.

Eftersom översättning är dyrt, kan det vara bra att samarbeta med andra organisationer och utnyttja gemensamma grundtexter vid översättning. Se till att även de översatta texterna är skrivna på klarspråk. Och prioritera alltid språklig kvalitet framför lågt pris när du anlitar översättare.

Tänk på att den översatta texten kan behöva anpassas i både språk

och innehåll. Använd allmänna och entydiga ord, förklara kultur- och samhällsspecifika uttryck, ge tydliga instruktioner om hur texten ska användas och ta bort innehåll som är irrelevant eller känsligt för målgruppen.

Talsyntes (datoruppläst text) kan vara ett sätt att ge stöd åt personer med svårigheter att läsa svenska. En annan möjlighet är att visa bilder och filmer på webben. Det kan passa för viktig samhällsinformation eller instruktioner och liknande.

Ett språkligt hjälpmedel man däremot bör se upp med är gratistjänster för automatisk översättning, som Google Translate. Sådana tjänster är inte avsedda för att producera goda översättningar utan som lästöd för att ungefärligen förstå texter på språk man inte kan.

Oavsett vilka hjälpmedel du använder på din webbplats, följ tekniska standarder och vägled besökaren med tydlig struktur och navigering. Flerspråkig information underlättar bara om den går att hitta.

Ola Karlsson

Frågor till Kajsa Syrjänen Schaal

● ● Vad innebär den nya lagen för de nationella minoritetsspråkens status och synlighet?

Den nya lagen förtydligar statliga och kommunala myndigheters ansvar för de nationella minoritetsspråken. Rätten att få använda minoritetsspråk i offentliga sammanhang utvidgas, vilket höjer språkens status, både i majoritetssamhällets ögon och i minoriteternas. Språken utvecklas också när de används inom fler språkdomäner. Myndigheter är skyldiga att informera om rättigheter i den nya lagen, vilket betyder att minoritets-

språken kommer att synas mer exempelvis på kommunala webbplatser och på skyltar i offentliga lokaler. Genom att språken syns ute i samhället ökar också medvetenheten om dessa språk.

Dessutom måste man arbeta aktivt med revitalisering, dvs. ge enskilda bättre förutsättningar och möjligheter att stärka minoritetsspråket. Bland annat ska samiska språkcenter öppnas i Tärnaby och Östersund för att stödja samer som vill återta sitt språk, och Institutet för språk och folkminnen ska fördela medel till de nationella minoriteternas egna språkprojekt.

Vilka är de viktigaste nyheterna i lagen?

De två viktigaste nyheterna är att antalet förvaltningsområden ökat, och att den nya lagen innehåller bestämmelser som gäller i hela landet. Förvaltningsområdena för samiska och finska utökas kraftigt – 13 nya samiska respektive 18 nya finska förvaltningskommuner, där enskilda har rätt att använda språket i offentliga sammanhang.

Fler barn får också rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska och finska, vilket stärker

Språkpolitik för ett flerspråkigt internet

Hur utformar man en språkpolitik som också tar hänsyn till språksituationen på internet? Frågan uppmärksammas i en utredning om språksituationen på internet i ett samarbete mellan Språkrådet och .SE, Institutet för internetinfrastruktur. En rapport som beskriver situationen och ger förslag på åtgärder blir klar under våren.

● ● Ett av förslagen går ut på att förbättra tillgången till flerspråkig information och service på webben. Bakgrunden är att internationaliseringen och datoriseringen har förändrat villkoren för kommunikation i samhället i dag. Antalet språk i Sverige ökar, liksom språkbrukarnas behov av stöd. Tekniken ger nya möjligheter, men den riskerar också att skapa klyftor som ställer många utanför. Därför är det viktigt att se till att internet blir tillgängligt för alla, också med hänsyn

till olika språk och språkliga behov.

I rapporten uppmärksammas särskilt behovet att nå ut med information och service till de nationella minoriteterna och till personer med andra modersmål än svenska. Hur gör man texter på svenska så begripliga att så många som möjligt förstår? När ska man välja att översätta till andra språk? Vilka? Hur mycket? Vilka är kvalitetskraven? Och hur hanterar man flerspråkig information på webbplatsen?

Det finns ett stort behov av vägledning i sådana frågor. Språkrådet har tagit fram riktlinjer för flerspråkig information och service på myndigheters webbplatser. En sammanfattning av råden finns att läsa på sidan 2.

Rickard Domeij

● ● **"Antalet språk i Sverige ökar, liksom språkbrukarnas behov av stöd."**

Kaisa Syrjänen Schaal är utredare av lagen om minoriteter och minoritetsspråk på Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

barnens språkutveckling. Även äldre får lagstadgad rätt till äldreomsorg helt eller delvis på samiska respektive finska, något som hittills har varit

svårt att få på många orter. En viktig bestämmelse är att myndigheter är skyldiga att samråda i frågor som rör minoritetsgrupperna.

Betyder det att man i fortsättningen kan kontakta sin kommun på sitt minoritetsspråk?

Ja, om man bor i det samiska förvaltningsområdet eller har ett ärende som har anknytning till förvaltningsområdet ska man kunna vända sig till kommunen på samiska. Motsvarande gäller för finska och meänkieli inom förvaltningsområdena.

Språkfrågan

Nytt decennium – tiotalet!

Vid millennieskiftet diskuterade många vad det nya århundradet skulle kallas. En del tyckte att *tvåtusentalet* låg bättre i munnen än *tjugohundratalet*. Allt fler har dock insett vikten av att kunna hålla isär århundradet 2000–2099 (*tjugohundratalet*) och årtusendet 2000–2999 (*tvåtusentalet*). För t.ex. historiker, arkeologer och konstvetare är det sedan länge naturligt att skilja dessa åt, liksom att kalla århundradet mellan *niohundratalet* och *elvahundratalet* för *tiohundratalet* (inte *tusentalet*).

Det är logiskt att årtalen under *tjugohundratalet* benämns *tjugohundraett*, *tjugohundratvå* osv., precis som man säger *nittonhundraett*, *nittonhundratvå*. Och det decennium vi just påbörjat heter följdriktigt *tjugohundratioalet* (eller bara *tioalet*, om det inte är någon risk för förväxling med t.ex. *nittonhundratioalet*).

Det decennium vi just lämnat kan vara knepigare att benämna. Man kan naturligtvis kalla det *2000-talets första årtionde* eller *åren efter sekelskiftet*, men ibland behöver man en kortare form, t.ex. i sammansättningar (*70-talsstil*, *30-talsjazz*). Vissa har föreslagit *nolltalet* (*o-talet*), men mönstret för övriga decennier talar för två siffror (*00-talet*). Uttrycket *nollnolltalet* är det vi rekommenderar.

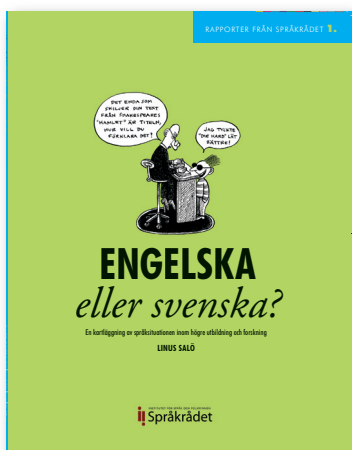
Nathalie Parès

Notiser

Svensk standard på engelska?

ULF JONSSON, juristlingvist vid Europeiska kommissionen, skickade oss en förteckning över de europeiska standardiseringsorganen. Det svenska organet SIS har som enda organisation från ett icke-engelsktalande land valt att ståta med ett namn på engelska: Swedish Standards Institute. Det tyder på dålig självkänsla och en anpassning till självutplåningens gräns, anser Ulf Jonsson. Språkrådet instämmer. (SIS är en privaträttslig organisation och inte en myndighet. Deras standardiseringsarbete får dock konsekvenser på det offentliga området.)

Engelska eller svenska på universitet och högskolor?

SVENSKAN är hotad av engelskan, och läget är som allvarligast inom naturvetenskapen. Ungefär så mycket har man tidigare vetat om språksituationen inom högre utbildning och forskning. Men hur ser egentligen språksituationen ut? Och vari ligger hoten?

Dessa frågor står i fokus i Språkrådets nya rapport *Engelska eller svenska? En kartläggning av språksituationen inom*

högre utbildning och forskning. Linus Salö har undersökt språkval och språkanvändning i avhandlingar och undervisning. Resultaten visar en komplex bild, där olika värden och intressen står i konflikt med varandra. Av rapporten framgår att nästan 9 av 10 avhandlingar skrivs på engelska. Men de flesta avhandlingar skrivs också inom medicin, naturvetenskap och teknik, vilket till en del förklarar den höga siffran. Det finns nämligen stora skillnader mellan ämnesområden: inom naturvetenskap är 94 procent av avhandlingarna på engelska, medan motsvarande siffra inom humaniora är 37 procent. Linus Salö har även undersökt om det finns sammanfattningar på svenska och på vilket språk undervisningen ges. Avslutningsvis diskuteras de mål och utmaningar som universitet och högskolor står inför.

Rapporten kan beställas från Språkrådet, sprakradet@sprakradet.se, tfn 08-442 42 00. Pris 130 kr inkl. moms. Frakt tillkommer.

Medborgare och myndigheter

Klarspråk. Det är nyckelordet i de ansträngningar som görs för att myndigheter ska använda ett klart och begripligt språk i sin kommunikation med medborgarna. Klarspråksbegreppet var i centrum för den workshop "Medborgare och myndigheter" som arrangerades som en del av forskarkonferensen Svenskans beskrivning, i oktober 2008. Syftet var att forskare skulle diskutera klarspråk och offentlig kommunikation, för att därigenom öka intresset för forskning om klarspråk. Mycket lite forskning har nämligen ägnats klarspråk hittills.

Föredragen har nu publicerats i Uppsala universitets rapportserie TeFa nr 47, 2009, redaktör Catharina Nyström Höög. Rapporten vill väcka

intresse för frågorna och visa på något av allt som är möjligt att göra. I rapportens åtta artiklar presenteras en rad undersökningar som berör myndigheter och kommunikation. Olle Josephson diskuterar i den avslutande artikeln klarspråksforskningens framtid. Han ser framför sig ett "forskningsfält av stor vitalitet, teoretiskt, metodiskt och empiriskt. Begriplighet, textetnografi, kritisk textanalys, ideologier och språkval ...". Det är ett brett forskningsfält, med mycket obruten mark!

Ur kalendariet

Dags att anmäla sig till Språkrådsdagen 2010!

DEN 6 MAJ 2010 anordnas Språkrådsdagen i Stockholm. Det blir intressanta föredrag, nyheter inom språkpolitik och språkforskning och utdelning av Klarspråkskristallen och Erik Wellanders pris. Program och formulär för anmälan hittar du på sprakradet.se.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, språkvårdsavdelningen inom Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Lena Ekberg
Redaktör: Eva Olovsson
Tfn (växel): 08-442 42 00
Fax: 08-455 42 26
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
Tryck: Katarina tryck AB.

 Institutet för
språk och folkminnen
SPRÅKRÅDET